6η Ενότητα

Η μουσική εξημερώνει

Μουσικήν [...] πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὄφελος ἀσκεῖν,	Είναι ωφέλεια για όλους τους ανθρώπους να ασκούν τη μουσική
Ἀρκάσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον. [...]	για τους Αρκάδες όμως είναι αναγκαίο. [...]
Παρὰ μόνοις γὰρ Ἀρκάσι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων	Γιατί μόνο στους Αρκάδες πρώτα πρώτα τα παιδιά από τη νηπιακή τους ηλικία
ᾄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας,	συνηθίζουν να τραγουδούν σύμφωνα με τους μουσικούς ρυθμούς τους ύμνους και τους παιάνες,
οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια τοὺς ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ θεοὺς ὑμνοῦσι·	με τους οποίους ο καθένας σύμφωνα με τα πατροπαράδοτα υμνεί τους τοπικούς ήρωες και τους θεούς·
μετὰ δὲ ταῦτα [...] πολλῇ φιλοτιμίᾳ	μετά από αυτά [...] με μεγάλο συναγωνισμό
χορεύουσι κατ' ἐνιαυτόν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις [...]	χορεύουν κάθε χρόνο με τη συνοδεία των αυλητών του Διονύσου στα θέατρα [...]
καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων	Και από τα άλλα μαθήματα
ἀρνηθῆναί τι μὴ γιγνώσκειν οὐδὲν αἰσχρόν ἡγοῦνται,	δε θεωρούν καθόλου ντροπή να παραδεχτούν ότι δε γνωρίζουν κάτι,
τήν γε μὴν ᾠδήν οὔτ' ἀρνηθῆναι δύνανται	το τραγούδι όμως ούτε μπορούν να αρνηθούν
διὰ τὸ κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν,	επειδή υποχρεωτικά όλοι το μαθαίνουν,
οὔθ' ὁμολογοῦντες ἀποτρίβεσθαι	ούτε, αν το παραδεχτούν, μπορούν να απαλλαγούν από αυτό
διὰ τὸ τῶν αἰσχρῶν παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο.	επειδή αυτό θεωρείται ντροπή στην κοινωνία τους.

Ταῦτά τέ μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι παρεισαγαγεῖν	Αυτά μου φαίνεται ότι τα θέσπισαν οι παλαιοί
οὐ τρυφῆς καὶ περιουσίας χάριν,	όχι για να καλλιεργήσουν τη φιληδονία και την επίδειξη πλούτου,
ἀλλά θεωροῦντες μὲν τὴν ἑκάστων αὐτουργίαν	αλλά επειδή παρατηρούσαν τον μόχθο του καθενός
καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν,	και με λίγα λόγια την επίπονη και σκληρή ζωή,
θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἠθῶν αὐστηρίαν,	και επειδή έβλεπαν την αυστηρότητα των ηθών,
ἥτις αὐτοῖς παρέπεται	η οποία τους ακολουθεί
διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ στυγνότητα	εξαιτίας του ψύχους και της τραχύτητας του τόπου στον οποίο ζουν
τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν.	και η οποία υπάρχει στο μεγαλύτερο μέρος αυτών των τόπων.

Σχόλια

κατὰ νόμους: Ο νόμος ήταν μουσικό είδος προς τιμήν του Απόλλωνα με τυπικά καθορισμένη μορφή, ένα πρότυπο σύνθεσης και εκτέλεσης μεγάλου αισθητικού κύρους, το οποίο όφειλε να ακολουθεί απαρέγκλιτα ο αοιδός, ο κιθαριστής ή ο αυλητής. Συνδύαζε μελωδία, τρόπο, είδος, κλίμακες, ρυθμό και πολλά άλλα μουσικά στοιχεία σε ενιαία αντίληψη και σύστημα κανόνων.

τοὺς ὕμνους: Λατρευτικά άσματα προς τιμήν θεών ή ηρώων που ψάλλονταν από χορό με τη συνοδεία κιθάρας. Ο Πίνδαρος, ο Βακχυλίδης και ο Σιμωνίδης συνέθεσαν ύμνους προς τιμήν κορυφαίων αθλητών αλλά και για τη συνοδεία πανηγυρικών εορτών. Σύμφωνα με τον Παυσανία, αγώνας ύμνων θεσπίστηκε για πρώτη φορά προς τιμήν του Απόλλωνα στους Δελφούς.

παιᾶνας: Ο παιάνας ήταν χορικό (δηλ. χορωδιακό και συνοδευόμενο από ρυθμικές κινήσεις) άσμα αρχικά προς τιμήν του Απόλλωνα και στη συνέχεια προς τιμήν άλλων θεών. Περιείχε συνήθως ευχαριστίες για τη λύτρωση από κάποιο κακό· αργότερα χρησιμοποιήθηκε ως θριαμβευτικό επινίκιο άσμα και ως πολεμικό εμβατήριο.

χορεύουσι κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις: Ιερό τραγούδι του Διονύσου ήταν ο διθύραμβος. Περί το 600 π.Χ. ο τύραννος της Κορίνθου Περίανδρος ανέθεσε στον Αρίωνα τον Μηθυμναίο να του δώσει τεχνική μορφή. Τελικά ο διθύραμβος παρουσιαζόταν από χορό πενήντα ανδρών που σχημάτιζαν κύκλο· τα μέλη του χορού εμφανίζονταν μεταμφιεσμένα σε τραγόμορφους Σατύρους (συνήθεις

ακολούθους του Διονύσου) και τα θέματα του άσματος ήταν σχετικά με τις περιπέτειες και το μεγαλείο του θεού. Καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα στις δωρικές περιοχές και αποτέλεσε το υπόβαθρο στο οποίο βασίστηκε το λυρικό στοιχείο της αττικής τραγωδίας.

θεωροῦντες μὲν τὴν ἑκάστων αὐτουργίαν καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν, θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἠθῶν αὐστηρίαν: Ο Πολύβιος πιστεύει ότι η μουσική ξεκουράζει τον άνθρωπο από την καθημερινή σκληρή εργασία, ενώ το φυσικό περιβάλλον επηρεάζει τον χαρακτήρα του. Πρόκειται για αντιλήψεις οι οποίες και σήμερα είναι αποδεκτές.

<u>Ερωτήσεις</u>

1. **Ποιες συνήθειες των Αρκάδων αποδεικνύουν κατά τον Πολύβιο τη στενή σχέση τους με τη μουσική και με το τραγούδι**;

Οι Αρκάδες θεωρούσαν αναγκαία την ενασχόληση με τη μουσική γι' αυτό και συνήθιζαν τα παιδιά τους απ' τη νηπιακή κιόλας ηλικία να τραγουδούν ύμνους και παιάνες σύμφωνα με τους καθορισμένους μουσικούς ρυθμούς. Τα λατρευτικά αυτά άσματα τιμούσαν θεούς και τοπικούς ήρωες, γεγονός που συνέδεε τη μουσική τόσο με τη θρησκευτική διάσταση της κοινωνικής ζωής όσο και με την διαχρονική ανάγκη να υμνούνται τα ηρωικά πρόσωπα, και άρα η ιδιαίτερη ιστορία κάθε τόπου. Επίσης, οι Αρκάδες συνήθιζαν να διοργανώνουν κάθε χρόνο χορούς αφιερωμένους στο θεό Διόνυσο, όπου η συμμετοχή των παιδιών γινόταν με μεγάλη προθυμία.

Ενδεικτικό, άλλωστε, του πόσο στενή ήταν η σχέση των Αρκάδων με τη μουσική αποτελεί και το γεγονός ότι ενώ δεν θεωρούσαν ντροπή να παραδεχτεί κάποιος μαθητής ότι δεν γνωρίζει κάτι από τα άλλα μαθήματα, το θεωρούσαν απαράδεκτο να ειπωθεί κάτι τέτοιο για το τραγούδι, καθώς αυτό αποτελούσε υποχρεωτικό μέρος της εκπαίδευσής τους και πολύ περισσότερο επειδή το θεωρούσαν ντροπή να μη γνωρίζει κάποιος να τραγουδά.

2. **Τι ήθελαν να πετύχουν οι Αρκάδες καθιερώνοντας την καλλιέργεια της μουσικής και του τραγουδιού**;

Η καλλιέργεια της μουσικής και του τραγουδιού ήταν για τους Αρκάδες ένας τρόπος να εξισορροπήσουν την επίδραση που τους ασκούσε το ψυχρό κλίμα και η τραχύτητα του περιβάλλοντος. Είχαν, δηλαδή, διαπιστώσει πως η αυστηρότητα των ηθών τους ήταν συνέπεια του χώρου στον οποίο ζούσαν, γι' αυτό και ήθελαν μέσω της μουσικής να διασφαλίσουν μια πιο ήπια εξέλιξη του χαρακτήρα τους.

Συνάμα, θεωρούσαν πως η μουσική τους προσέφερε τη δυνατότητα να ξεκουράζονται και να ηρεμούν από την ένταση του σκληρού καθημερινού μόχθου. Λόγω και πάλι του ιδιαίτερου γεωγραφικού τους χώρου οι Αρκάδες ήταν αναγκασμένοι να αντιμετωπίζουν μια επίπονη καθημερινότητα με ποικίλες δυσκολίες, που έπρεπε με κάποιο τρόπο να βρίσκει εκτόνωση, προκειμένου να διασφαλιστεί η ψυχική εκείνη γαλήνη και ηρεμία που χρειάζονται για την άρτια διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας.

3. **Ο Πολύβιος αναγνωρίζει στο κείμενο στενή σχέση ανάμεσα στη γεωγραφική θέση και το κλίμα ενός τόπου και στις συνήθειες των κατοίκων του. Πώς επηρεάζει τη σχέση αυτή ο σύγχρονος τεχνικός πολιτισμός**;

Η αντίληψη αυτή είναι γενικά αποδεκτή από παλιά. Ο Θουκυδίδης (1.2) εξηγεί κάποιες ιστορικές εξελίξεις βάσει του περιβάλλοντος, ενώ γίνεται δεκτό ότι ακόμη και ο χαρακτήρας μπορεί να επηρεαστεί, τουλάχιστον όσον αφορά τα επίκτητα στοιχεία του. Στην εποχή μας ο αναπτυγμένος τεχνικός πολιτισμός περιορίζει την έμμεση επίδραση του φυσικού περιβάλλοντος στην ανθρώπινη ζωή (διατροφή, ενδυμασία, συμπεριφορά, διασκέδαση και άλλες εκδηλώσεις), ωστόσο είναι δύσκολο να αναιρεθεί πλήρως η επίδραση αυτή. Π.χ. οι διατροφικές συνήθειες ενός λαού σχετίζονται κατά μεγάλο μέρος με τα προϊόντα που ευδοκιμούν στη συγκεκριμένη χώρα και με το κλίμα που επικρατεί σε αυτή.

Διαπιστώνουμε, δηλαδή, πως παρά το γεγονός ότι ο τεχνικός πολιτισμός έχει κατορθώσει να μειώσει τον αντίκτυπο που έχει η γεωγραφική θέση και το κλίμα ενός τόπου στις συνήθειες των ανθρώπων, εντούτοις υπάρχουν ακόμη αρκετές πτυχές του ανθρώπινου βίου που βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τους φυσικούς αυτούς παράγοντες.

Συντακτική ανάλυση

Μουσικὴν [...] πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὄφελος (ἐστί) ἀσκεῖν: Κύρια πρόταση

ὄφελος (ἐστί): Απρόσωπη έκφραση. ἀσκεῖν: Τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση. Ως υποκείμενο του απαρεμφάτου εννοείται σε αιτιατική το ἀνθρώπους από τη δοτική προσωπική ἀνθρώποις. πᾶσι: Κατηγορηματικός προσδιορισμός στο ἀνθρώποις. Μουσικὴν: Αντικείμενο του απαρεμφάτου.

Ἀρκάσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον (ἐστί): Κύρια πρόταση

ἀναγκαῖον (ἐστί): Απρόσωπη έκφραση. Ως υποκείμενό της εννοείται το τελικό απαρέμφατο ἀσκεῖν. Ως υποκείμενο του απαρεμφάτου εννοείται σε αιτιατική το Ἀρκάδας, από τη δοτική προσωπική Ἀρκάσι.

Παρὰ μόνοις γὰρ Ἀρκάσι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων ᾄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας: Κύρια πρόταση

ἐθίζονται: Ρήμα. οἱ παῖδες: Υποκείμενο. ᾄδειν: Τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο του ρήματος. Ως υποκείμενο του απαρεμφάτου τίθεται το οἱ παῖδες (ταυτοπροσωπία). τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας: Αντικείμενα του απαρεμφάτου. Παρὰ Ἀρκάσι: Εμπρόθετος προσδιορισμός του τόπου. μόνοις: Κατηγορηματικός προσδιορισμός στο Ἀρκάσι. πρῶτον: Επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου. ἐκ νηπίων: Εμπρόθετος προσδιορισμός του χρόνου (χρονική αφετηρία). κατὰ νόμους: Εμπρόθετος προσδιορισμός της συμφωνίας.

οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια τοὺς ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ θεοὺς ὑμνοῦσι: Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική στις λέξεις τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας της προηγούμενης πρότασης.

ὑμνοῦσι: Ρήμα. ἕκαστοι: Υποκείμενο. τοὺς ἥρωας καὶ θεοὺς: Αντικείμενα του ρήματος. τοὺς ἐπιχωρίους: Εμπρόθετος προσδιορισμός στο ἥρωας. κατὰ τὰ πάτρια: Εμπρόθετος προσδιορισμός της συμφωνίας. οἷς: Δοτική του μέσου.

μετὰ δὲ ταῦτα [...] πολλῇ φιλοτιμίᾳ χορεύουσι κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις: Κύρια πρόταση

χορεύουσι: Ρήμα. Ως υποκείμενο εννοείται το οἱ παῖδες. μετὰ ταῦτα: Εμπρόθετος προσδιορισμός του χρόνου. φιλοτιμίᾳ: Δοτική του τρόπου. πολλῇ: Επιθετικός προσδιορισμός στο φιλοτιμίᾳ. κατ' ἐνιαυτὸν: Εμπρόθετος προσδιορισμός του χρόνου. τοῖς αὐληταῖς: Δοτική της συνοδείας. τοῖς Διονυσιακοῖς: Επιθετικός προσδιορισμός στο αὐληταῖς. ἐν τοῖς θεάτροις: Εμπρόθετος προσδιορισμός του τόπου.

Καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναί τι μὴ γινώσκειν οὐδὲν αἰσχρὸν (εἶναι) ἡγοῦνται: Κύρια πρόταση

ἡγοῦνται: Ρήμα με υποκείμενο το εννοούμενο οὗτοι (οἱ Ἀρκάδες). αἰσχρὸν (εἶναι): Ειδικό απαρέμφατο -απρόσωπη έκφραση- ως αντικείμενο του ρήματος. ἀρνηθῆναί: Τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης αἰσχρὸν (εἶναι). Ως υποκείμενο εννοείται σε αιτιατική το αὐτούς (ετεροπροσωπία). μή γινώσκειν: Ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο του απαρεμφάτου ἀρνηθῆναί. τι: Αντικείμενο του απαρεμφάτου μή γινώσκειν. τῶν μαθημάτων: Γενική διαιρετική. τῶν ἄλλων: Επιθετικός προσδιορισμός στο μαθημάτων. οὐδὲν: Επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού.

τήν γε μὴν ὠδὴν οὗτ’ ἀρνηθῆναι δύνανται διὰ τὸ κατ᾽ ἀνάγκην πάντας μανθάνειν: Κύρια πρόταση

δύνανται: Ρήμα με υποκείμενο το εννοούμενο οὗτοι (οἱ Ἀρκάδες). ἀρνηθῆναι: Τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο του ρήματος. Ως υποκείμενο του απαρεμφάτου εννοείται επίσης το οὗτοι (ταυτοπροσωπία). τήν ὠδὴν: Αντικείμενο του απαρεμφάτου. διὰ τὸ μανθάνειν: Εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας. πάντας: Υποκείμενο του έναρθρου απαρεμφάτου μανθάνειν. κατ᾽ ἀνάγκην: Εμπρόθετος προσδιορισμός του τρόπου.

οὔθ’ ὁμολογοῦντες ἀποτρίβεσθαι διὰ τὸ τῶν αἰσχρῶν παρ’ αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο: Κύρια πρόταση

δύνανται: Εννοείται ως ρήμα της πρότασης, με υποκείμενο το εννοούμενο οὗτοι (οἱ Ἀρκάδες). ἀποτρίβεσθαι: Τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο του ρήματος. Ως υποκείμενο του απαρεμφάτου εννοείται επίσης το οὗτοι (ταυτοπροσωπία). διὰ τὸ νομίζεσθαι: Εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας. τοῦτο: Υποκείμενο του έναρθρου απαρεμφάτου νομίζεσθαι. τῶν αἰσχρῶν: Γενική κατηγορηματική διαιρετική. παρ’ αὐτοῖς: Εμπρόθετος προσδιορισμός του τόπου.

Ταῦτά τέ μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι παρεισαγαγεῖν οὐ τρυφῆς καὶ περιουσίας χάριν, ἀλλὰ θεωροῦντες μὲν τὴν ἑκάστων αὐτουργίαν καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν, θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἠθῶν αὐστηρίαν: Κύρια πρόταση

δοκοῦσιν: Ρήμα. οἱ πάλαι: Υποκείμενο ρήματος. παρεισαγαγεῖν: Ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο του ρήματος. Ως υποκείμενο του απαρεμφάτου τίθεται το οἱ πάλαι (ταυτοπροσωπία). Ταῦτά: Αντικείμενο του απαρεμφάτου. μοι: Δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου. τρυφῆς καὶ περιουσίας χάριν: Εμπρόθετοι προσδιορισμοί του σκοπού (παρατηρείται αναστροφή της προθέσεως, που θα έπρεπε να προτάσσεται). θεωροῦντες / θεωροῦντες: Αιτιολογικές μετοχές συνημμένες στο υποκείμενο του ρήματος. αὐτουργίαν / τὸ ἐπίπονον καὶ σκληρόν: Αντικείμενα της 1ης μετοχής θεωροῦντες. τὴν ἑκάστων: Επιθετικός προσδιορισμός στο αὐτουργίαν. ἑκάστων: Γενική υποκειμενική. συλλήβδην: Επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού. τὴν αὐστηρίαν: Αντικείμενο της 2ης μετοχής θεωροῦντες. τὴν τῶν ἠθῶν: Επιθετικός προσδιορισμός στο αὐστηρίαν. τῶν ἠθῶν: Γενική κτητική.

ἥτις αὐτοῖς παρέπεται διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ στυγνότητα τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν: Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική στη λέξη τὴν αὐστηρίαν της προηγούμενης πρότασης.

παρέπεται: Ρήμα. ἥτις: Υποκείμενο του ρήματος. αὐτοῖς: Αντικείμενο ρήματος. διὰ τὴν ψυχρότητα καὶ (διὰ τὴν) στυγνότητα: Εμπρόθετοι προσδιορισμοί της αιτίας. τὴν τοῦ περιέχοντος: Επιθετική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στις λέξεις ψυχρότητα – στυγνότητα. τοῦ περιέχοντος: Επιθετική μετοχή ως γενική κτητική. κατὰ τὸ πλεῖστον: Εμπρόθετος προσδιορισμός του ποσού. ἐν τοῖς τόποις: Εμπρόθετος προσδιορισμός της στάσης σε τόπο. τὴν ὑπάρχουσαν: Επιθετική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στις λέξεις ψυχρότητα – στυγνότητα.

Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

- **Να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη του πίνακα που ακολουθεί, συνδυάζοντας κάθε πρωτότυπη λέξη της πρώτης στήλης με την κατάλληλη παραγωγική κατάληξη από τη δεύτερη στήλη**:

Παραγωγή ρημάτων

πρωτότυπη λέξη	**παραγωγική κατάληξη**	**παράγωγο ρήμα**
ἀνάγκη	-εύω	ἀναγκάζω
βίος	-άζω	βιόω, -βιῶ
νόμος	-ίζω	νομίζω
παιάν	-άω, -ῶ	παιανίζω
παῖς (γεν. παιδ-ός)	-έω, -ῶ	παιδεύω
τρυφή	-ίζομαι	τρυφάω, -τρυφῶ
ὕμνος	-όω, -ῶ	ὑμνέω, -ὑμνῶ
χάρις	-ίζω	χαρίζομαι

Ασκήσεις

1. **Να γράψετε από ποιο ουσιαστικό ή επίθετο παράγεται καθένα από τα παρακάτω ρήματα και να σημειώσετε την παραγωγική κατάληξή του**:

παράγωγο ρήμα	**πρωτότυπη λέξη**	**παραγωγική κατάληξη**
ἐθίζω	ἔθος	-ίζω
δικάζω	δίκη	-άζω
χορεύω	χορός	-εύω
τιμάω, τιμῶ	τιμή	-άω, ῶ
θεωρέω, θεωρῶ	θεωρός	-έω, ῶ
πονέω, πονῶ	πόνος	-έω, ῶ
μαθητεύω	μαθητής	-εύω

2. **Χρησιμοποιώντας το ρήμα μανθάνω**:

α. **να σχηματίσετε παράγωγες λέξεις της α.ε. που να δηλώνουν**:

το πρόσωπο που ενεργεί: ὁ μαθητής

την ενέργεια / κατάσταση: ἡ μάθησις, ἡ μαθητεία

το αποτέλεσμα της ενέργειας: τὸ μάθημα.

β. **να γράψετε δύο ομόρριζα επίθετα**: μαθητικός, μαθητός

3. **Με ποιους τύπους του κειμένου της Ενότητας έχουν ετυμολογική συγγένεια τα επίθετα γνωστός, σχετικός, νομιστέον, στυγερός**;

γνωστός: γιγνώσκειν

σχετικός: περιέχοντος

νομιστέον: νομίζεσθαι

στυγερός: στυγνότητα

Γ. Γραμματική

1. Αόριστος β΄ ενεργητικής και μέσης φωνής

Ο τύπος παρεισαγαγεῖν του κειμένου είναι τύπος απαρεμφάτου αορίστου β΄ ενεργητικής φωνής.

Μερικά ρήματα δε σχηματίζουν τον αόριστο κατά το ρ. λύω με τις γνωστές καταλήξεις -(σ)α, -(σ)άμην. **Στον σχηματισμό των χρόνων εμφανίζουν τύπο αορίστου που ονομάζεται «αόριστος β΄» και παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά**:

α. διαφορετικό θέμα από εκείνο του ενεστώτα,

β. καταλήξεις οριστικής παρατατικού στην οριστική έγκλιση και

γ. καταλήξεις ενεστώτα στις υπόλοιπες εγκλίσεις και στους ονοματικούς τύπους.

Σχηματισμός Οριστικής Αορίστου Β΄

	αύξηση	θέμα β΄ αορίστου	καταλήξεις παρατατικού
ε.φ.	ἔ	- βαλ	- ον

μ.φ. ἐ - βαλ - όμην

Σχηματισμός άλλων εγκλίσεων Αορίστου Β΄

		θέμα β΄ αορίστου	καταλήξεις αντίστοιχων εγκλίσεων ενεστώτα
υποτακτική	ε.φ.	βάλ -	ω
	μ.φ.	βάλ -	ωμαι
ευκτική	ε.φ.	βάλ -	οιμι
	μ.φ.	βαλ -	οίμην
προστακτική	ε.φ.	βάλ -	ε (β΄εν.)
	μ.φ.	βαλ -	οῦ (β΄ εν.)
απαρέμφατο	ε.φ.	βαλ -	εῖν
	μ.φ.	βαλ -	έσθαι
μετοχή	ε.φ.	βαλ -	ών
		βαλ -	οῦσα
		βαλ -	όν
	μ.φ.	βαλ -	όμενος
		βαλ -	ομένη
		βαλ -	όμενον

Παρατηρήσεις

- Το απαρέμφατο ε.φ. τονίζεται στη λήγουσα και περισπάται, π.χ. εἰπεῖν, βαλεῖν, ἐλθεῖν.

- Η μετοχή ε.φ. τονίζεται στη λήγουσα στο αρσενικό και στο ουδέτερο γένος, π.χ. εἰπών, εἰπόν, και στην παραλήγουσα στο θηλυκό γένος, π.χ. εἰποῦσα.

- Το απαρέμφατο μ.φ. τονίζεται στην παραλήγουσα, π.χ. ἀφικέσθαι, βαλέσθαι.

- Το β΄ εν. προστακτικής μ.φ. τονίζεται στη λήγουσα και περισπάται, π.χ. ἀφικοῦ, βαλοῦ. Τονίζεται στην παραλήγουσα, όταν ο τύπος της προστακτικής είναι μονοσύλλαβος και σύνθετος με δισύλλαβη πρόθεση, π.χ. παράσχου (ρ. παρέχομαι), αλλά ἀντιλαβοῦ (ρ. ἀντιλαμβάνομαι).

- Το β΄εν. προστακτικής αορίστου β΄ ε.φ. των ρ. ἔρχομαι, εὑρίσκω, λαμβάνω, λέγω και ὁράω, -ῶ τονίζεται στη λήγουσα, όταν το ρήμα δεν είναι σύνθετο: ἐλθέ, εὑρέ, λαβέ, εἰπέ, ἰδέ, αλλά ἄπελθε, παράλαβε.

- **Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις στους ακόλουθους πίνακες και να τονίσετε τους τύπους**:

Κλίση αορίστου β΄

Ενεργητική φωνή (ρ. μανθάνω)

	οριστική	**υποτακτική**	**ευκτική**	**προστακτική**
α΄εν.	ἔ-μαθ-ον	μάθ-ω	μάθ-οιμι	—
β΄εν.	ἔμαθες	μάθῃς	μάθοις	μάθ-ε
γ΄εν.	ἔμαθε	μάθῃ	μάθοι	μαθέτω
α΄πληθ.	ἐμάθομεν	μάθωμεν	μάθοιμεν	—
β΄πληθ.	ἐμάθετε	μάθητε	μάθοιτε	μάθετε
γ΄πληθ.	ἔμαθον	μάθωσιν	μάθοιεν	μαθόντων

απαρέμφατο: μαθεῖν,

μετοχή: μαθ-ών, μαθοῦσα, μαθόν

Μέση φωνή (ρ. γίγνομαι)

	οριστική	**υποτακτική**	**ευκτική**	**προστακτική**
α΄εν.	ἐ-γεν-όμην	γέν-ωμαι	γεν-οίμην	—
β΄εν.	ἐγένου	γένῃ	γένοιο	γεν-οῦ
γ΄εν.	ἐγένετο	γένηται	γένοιτο	γενέσθω
α΄πληθ.	ἐγενόμεθα	γενώμεθα	γενοίμεθα	—
β΄πληθ.	ἐγένεσθε	γένησθε	γένοισθε	γένεσθε
γ΄πληθ.	ἐγένοντο	γένωνται	γένοιντο	γενέσθων

απαρέμφατο: γεν-έσθαι,

μετοχή: γενόμενος, γενομένη, γενόμενον

Πίνακας συνηθέστερων ρημάτων με αόριστο β΄

ρήμα	**β΄ αόριστος οριστικής**	**β΄ αόριστος υποτακτικής**
ἄγω	ἤγαγον	ἀγάγω
αἱρῶ	εἷλον	ἕλω
αἰσθάνομαι	ᾐσθόμην	αἴσθωμαι
ἁμαρτάνω	ἥμαρτον	ἁμάρτω

ἀποθνῄσκω	ἀπέθανον	ἀποθάνω
ἀφικνοῦμαι	ἀφικόμην	ἀφίκωμαι
βάλλω	ἔβαλον	βάλω
γίγνομαι, εἰμί	ἐγενόμην	γένωμαι
ἔρχομαι	ἦλθον	ἔλθω
εὑρίσκω	εὗρον, ηὗρον	εὕρω
ἔχω	ἔσχον	σχῶ
λαγχάνω	ἔλαχον	λάχω
λαμβάνω	ἔλαβον	λάβω
λανθάνω	ἔλαθον	λάθω
λέγω	εἶπον	εἴπω
λείπω	ἔλιπον	λίπω
μανθάνω	ἔμαθον	μάθω
ὁρῶ	εἶδον	ἴδω
πάσχω	ἔπαθον	πάθω
πίπτω	ἔπεσον	πέσω
τυγχάνω	ἔτυχον	τύχω
τρέχω	ἔδραμον	δράμω
φέρω	ἤνεγκον	ἐνέγκω
φεύγω	ἔφυγον	φύγω

2. **Η κλίση των ουσιαστικών ἡ γυνή, ὁ/ἡ παῖς**

- **Με τις καταλήξεις της γ΄κλίσης ουσιαστικών να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί και να τονίσετε τους άτονους τύπους**:

	ενικός αριθμός	**πληθυντικός αριθμός**
ονομ.	ἡ γυνή	αἱ γυναῖκ-ες
γεν.	τῆς γυναικ-ός	τῶν γυναικ-ῶν
δοτ.	τῇ γυναικ-ί	ταῖς γυναιξί(ν) (<γυναικ-σί)
αιτ.	τὴν γυναῖκ-α	τὰς γυναῖκ-ας
κλητ.	(ὦ) γύν-αι	(ὦ) γυναῖκ-ες

Το ουσιαστικό παῖς κλίνεται και στους δύο αριθμούς σύμφωνα με τα οδοντικόληκτα της γ΄κλίσης, παρουσιάζει όμως ανωμαλίες στην κλητική ενικού και στον τονισμό της γενικής πληθυντικού.

- **Με τις καταλήξεις της γ΄ κλίσης ουσιαστικών να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί και να τονίσετε τους άτονους τύπους**:

	ενικός αριθμός	**πληθυντικός αριθμός**
ονομ.	ὁ παῖς	οἱ παῖδ-ες
γεν.	τοῦ παιδ-ός	τῶν παίδ-ων
δοτ.	τῷ παιδ-ί	τοῖς παισί(ν) (< παιδ-σί)
αιτ.	τὸν παῖδ-α	τοὺς παῖδ-ας
κλητ.	(ὦ) παῖ	(ὦ) παῖδ-ες

3. **Η οριστική αντωνυμία αὐτός, αὐτή, αὐτό**

- Ο τύπος αὐτοῖς του κειμένου είναι τύπος της αντωνυμίας αὐτός, αὐτή, αὐτό, η οποία άλλοτε είναι οριστική και άλλοτε επαναληπτική.

- **Οριστική είναι, όταν χρησιμοποιείται για να ορίσει κάτι, δηλαδή για να το ξεχωρίσει από άλλα**, π.χ. Αὐτὸς δὲ τὸ πεζὸν ἀπῆγεν εἰς τὴν Μήθυμναν τὸ στρατόπεδον ἐμπρήσας.

- **Επαναληπτική είναι, όταν επαναλαμβάνει κάτι για το οποίο έχει ήδη γίνει λόγος**. Με τη σημασία αυτή χρησιμοποιείται στις πλάγιες πτώσεις και αντικαθιστά τύπους της προσωπικής αντωνυμίας γ΄ προσώπου, π.χ. Παραλαβοῦσα γὰρ τοὺς Ἕλληνας ἀνόμως ζῶντας καὶ σποράδην οἰκοῦντας, καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ δυναστειῶν ὑβριζομένους, τοὺς δὲ δι᾽ ἀναρχίαν ἀπολλυμένους, τούτων τῶν κακῶν αὐτοὺς ἀπήλλαξεν.

- Η αντωνυμία αυτή κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο β΄ κλίσης σε -ος, -η, -ον χωρίς το τελικό -ν στους τύπους του ενικού στο ουδέτερο γένος.

<u>Ασκήσεις</u>

1. **Να γράψετε τους τύπους αορίστου β΄ των ρημάτων λαμβάνω και εὑρίσκομαι που ζητούνται στην πρώτη στήλη**:

	λαμβάνω	**εὑρίσκομαι**
γ΄εν. υποτ.	λάβῃ	εὕρηται
β΄ πληθ. ευκτ.	λάβοιτε	εὕροισθε
β΄εν. προστ.	λαβέ	εὑροῦ
γ΄πληθ. προστ.	λαβόντων	εὑρέσθων

απαρέμφατο	λαβεῖν	εὑρέσθαι
ονομ. εν. αρσ. μτχ.	λαβών	εὑρόμενος

2. **Στις ακόλουθες προτάσεις να συμπληρώσετε τους τύπους αορίστου β΄ και τις πτώσεις των ουσιαστικών που ζητούνται**:

α. Πολλοὶ δὲ διὰ ταῦτα χάριτός τε ἠξιώθησαν καὶ τιμῶν καλλίστων **ἔτυχον** (γ΄πληθ. οριστ. ε.φ. ρ. τυγχάνω) καὶ τοῖς ἑαυτῶν **παισί** (δοτ. πληθ. ουσ. παῖς) καλλίους ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον **κατέλιπον** (γ΄ πληθ. οριστ. ε.φ. ρ. καταλείπω).

β. Αἵ τε **γυναῖκες** (ονομ. πληθ. ουσ. γυνή) αὐτοῖς τολμηρῶς **ξυνεπελάβοντο** (γ΄ πληθ. οριστ. μ.φ. ρ. ξυνεπιλαμβάνομαι = υποστηρίζω) βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κεράμῳ.

γ. Φημὶ χρῆναι τοὺς μὲν γονέας τοὺς ἡμετέρους αὐτῶν καὶ τοὺς **παῖδας** (αιτ. πληθ. ουσ. παῖς) καὶ τὰς **γυναῖκας** (αιτ. πληθ. ουσ. γυνή) καὶ τὸν ὄχλον τὸν ἄλλον ἐκ τῆς πόλεως **ἀπελθεῖν** (απαρ. ε.φ.ρ. ἀπέρχομαι).

3. **Να αναγνωρίσετε γραμματικά τους τύπους αορίστου β΄ και να μεταφράσετε τις φράσεις**:

α. Περὶ τούτων οὐδεὶς ἂν τολμήσειεν **ἀντειπεῖν** ὡς οὐ τὴν μὲν ἐμπειρίαν μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔχομεν, πολιτεία δ' ἀρίστη παρὰ μόνοις ἡμῖν ἐστιν. [Μτφρ: Σχετικά με αυτά, κανείς δεν θα τολμούσε να αντικρούσει ότι από τη μια μεριά δεν έχουμε περισσότερη εμπειρία από τους υπόλοιπους, από την άλλη ότι εμείς έχουμε το καλύτερο πολίτευμα.]

ἀντειπεῖν: απαρέμφατο αορίστου β΄ ενεργητικής φωνής του ρήματος ἀντιλέγω

β. **Τὸ** ἀγαθὸν **τυχὸν** (= το τυχαίο καλό) ἂν **λάβοι** μεταβολήν, **τὸ** δὲ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς **γενόμενον** βεβαιοτέρως ἂν ἔχοι (= θα ήταν πιο σταθερό). [Μτφρ: Το τυχαίο καλό θα μπορούσε να μεταβληθεί, αλλά αυτό που θα γινόταν από εμάς τους ίδιους θα ήταν πιο σταθερό.]

τό τυχόν: ονομαστική ενικού αριθμού, ουδετέρου γένους, μετοχής ενεργητικής φωνής αορίστου β΄ του ρήματος τυγχάνω

λάβοι: γ΄ ενικό πρόσωπο ευκτικής αορίστου β΄ ενεργητικής φωνής του ρήματος λαμβάνω

τό γενόμενον: ονομαστική ενικού αριθμού, ουδετέρου γένους, μετοχής μέσης φωνής αορίστου β΄ του ρήματος γίγνομαι

γ. Ἐπεὶ δὲ οὐκ **ἀντανήγαγε** (= δεν έβγαινε στο πέλαγος, για να τους αντιμετωπίσει) Λύσανδρος, καὶ τῆς ἡμέρας ὀψὲ ἦν (= ήταν αργά), ἀπέπλευσαν πάλιν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς. [Μτφρ: Αλλά επειδή ο Λύσανδρος δεν έβγαλε τα πλοία του στα ανοικτά για να τους αντιμετωπίσει, και ήταν αργά, απέπλευσαν πίσω στους Αιγός ποταμούς.]

ἀντανήγαγε: γ΄ ενικό πρόσωπο οριστικής αορίστου β΄ ενεργητικής φωνής του ρήματος ἀντανάγω

δ. Ἐγὼ δ’ ὑμῖν παρέξομαι μάρτυρας τοὺς ἐξ ἀρχῆς παραγενομένους ὡς οὐκ **ἐπελαβόμην** (= δεν πήρα στην κατοχή μου) τῶν χρημάτων. [Μτφρ: Εγώ όμως θα σας παρουσιάσω ως μάρτυρες εκείνους που παρευρίσκονταν από την αρχή για το ότι δεν πήρα τα χρήματα.]

ἐπελαβόμην: α΄ ενικό πρόσωπο οριστικής αορίστου β΄ μέσης φωνής του ρήματος ἐπιλαμβάνομαι

4. **Να αναγνωρίσετε τη χρήση της αντωνυμίας αὐτός, αὐτή, αὐτὸ στις παρακάτω φράσεις**:

α. Σοφοκλῆς ἔφη αὐτὸς μὲν οἵους δεῖ (= τέτοιους που πρέπει) ποιεῖν, Εὐριπίδην δὲ οἷοί εἰσιν.

= Οριστική

β. Αὐτοὶ δ’ ἐστὲ μάλιστα ἐμποδὼν τῇ αὐτονομίᾳ.

= Οριστική

γ. Καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο ἰέναι (= να πάει).

= Οριστική

δ. Ἀρίστιππος ἔρχεται πρὸς Κῦρον καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους.

= Επαναληπτική, χρησιμοποιείται στη θέση του ονόματος Κῦρον